

Р. П. Божко

Маріупольський краєзнавчий музей

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ Підпорядк. Маріуп. міському відділу культури (Донец. обл.). Засн. 1920 як Маріуп. повіт. центр. музей. Згодом – Маріуп. міський, 1937–38 – Донец. обл., 1938–50 – Сталін. обл., 1950–89 – Жданов. краєзн. музей. Від 1989 – сучасна назва. Впродовж всього існування розташовується в істор. приміщенні колиш. земського навч.-ремісн. будинку для інвалідів 1-ї світової війни. В основу музей. колекції покладені зібрання наоч. приладдя будинку інвалідів, музеїв і б-к маріуп. г-зій тощо. Щорічні експедиції, які проводили співробітники у 20–30-х рр., сприяли формуванню археол., етногр., геол. та ін. музей. колекцій. Дослідж. фахівців музею допомогли створенню в Приазов'ї природоохорон. тер. «Хомутовський степ» (1926), «Білосарайська коса» та «Кам'яні Могили» (обидві – 1927). Під час нім.-фашист. окупації міста музей не припиняв своєї діяльності, але структура його експозицій була змінена, частину музей. експонатів втратили. Після звільнення Маріуполя експозиції відновили. 1969–89 філією музею був Мемор. музей А. Жданова, перетворений спочатку на відділ етнографії, а потім на філію – Маріупольський музей народного побуту. 1992–2016 як філія М. к. м. функціонував Греків Приазов'я Музей історії і етнографії в смт Сартана Маріуп. міськради. Нині у структурі – відділи природи, історії, сучасності, наук.-просвітн. роботи, фондів і наук. б-ка. Експозиція М. к. м. віддзеркалює історію та природу примор. частини Донец. області. Регулярно організовують темат. істор., природозн., художні виставки (напр., «Маріуп. міській думі – 225 р.», «Маріуполь музичний»), здійснюють творчі проекти («Маріуполь на зламі епох», «Його величність – музей. експонат» та ін.). 2010–15 з ініціативи М. к. м. здійснено археол. дослідж. багаточисл. поселення Кальміус. При музеї діє Маріуп. товариство краєзнавців. У фондах зберігається майже 60 тис. музей. предметів осн. фонду. Серед унікал. писем. пам'яток – грамоти Катерини II і Олександра I християнам-грекам, виведеним із Крим. ханства, архів Маріуп. грец. суду; в археол. колекції – матеріали Маріуп. могильника епохи неоліту, половец. баби; у природн. колекції – гербарій, геол. зразки, кістки викоп. тварин, опудала риб, птахів, тварин. Кер. музею: І. Коваленко (1920–34), К. Мошенко (1940–41), Л. Жилійов (1941–42), А. Месяцев (1942–44), М. Сагір (1944–49), М. Клименко (1949–64), М. Данилова (1964–73), Р. Саєнко (1973–78), І. Коробов (1978–87), О. Чаплинська (1987–2017), Н. Капустнікова (від 2017). 1962 при музеї відкрито на громад. засадах картинну галерею, 1972 – виставк. зал ім. А. Куїнджі, 1997 створ. худож. відділ., а 2010 – ХМ ім. А. Куїнджі, що є філією М. к. м. У

серед. 1990-х рр. міська влада виділила для розміщення картин. галереї старовин. будинок, зведений на поч. 20 ст. О. Гозадіновим як весіл. подарунок для своєї дочки Н. Гіацинтової. На 1-му поверсі розміщено експозицію, що висвітлює життя і творчість А. Куїнджі, картини майстра (ескіз «Червоний захід», етюди «Осінь. Крим», «Ельбрус»), копії його відомих робіт. В окремому залі представлено живописні та графічні роботи сучасників художника: І. Айвазовського, О. Боголюбова, В. Верещагіна, М. Дубовського, Л. Лагоріо, І. Шишкіна, Г. Калмикова. На 2-му поверсі влаштовують виставки. Художня колекція налічує понад 650 живопис., 960 графіч. творів, 150 скульптур, 300 творів декор.-ужитк. мистецтва. Серед них – картини визнаних майстрів (М. Глуценка, М. Дерегуса, І. Марчука, Т. Яблонської, С. Шишка, В. Цветкової), подаровані місту під час проведення 1-ї респ. виставки пейзажу «Меморіал А. Куїнджі» (1973). У фондах зберігаються твори нар. художника України В. Пономарьова, картини В. Арнаутова, С. Баранника, М. Бендрика, І. Бертякова, Л. Гаді, П. Кота, Ю. Злидня, В. Кофанова, Г. Пришедька та ін. відомих мариуп. художників. У 2-й пол. лютого 2014 відкрито виставку «Рос. та укр. мистецтво кін. 18 – поч. 20 ст.», яка мала тривати до кін. травня того ж року. Експозицію склали 52 твори мистецтва із зібрання Сімфероп. худож. музею, зокрема картини «Неаполітанська затока місячної ночі» І. Айвазовського, «Доріжка в лісі» І. Шишкіна, «Болото» І. Левітана. У 2-й пол. березня 2014 агенти рос. спецслужб вивезли твори на тер. АР Крим.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Коваленко І. П. Маріупольський музей // Укр. музей. К., 1927;
2. Дубровський В. В. Музеї на Україні. Х., 1929;
3. Ждановский краеведческий музей: Путеводитель. Д., 1980;
4. 1987;
5. Тыркалова Н. А., Чаплинская О. М. Музей народного быта: Путеводитель. Мариуполь, 2003;
6. Божко Р. П., Якушенко Л. С. Маріупольські греки. Скарби народної культури. Огляд грецької етнографічної колекції Маріупольського краєзнавчого музею. Маріуполь, 2005;
7. Божко Р. П., Якушенко Л. С., протоиерей Г. Агабеков, протоиерей А. Новиков. Мариуполь православный. Мариуполь, 2011;

8. Були Т. Из истории открытия художественного музея им. А. И. Куинджи в Мариуполе // Мариуп. краевед. сб. Мелитополь, 2014.

Бібліографічний опис:

Маріупольський краєзнавчий музей / Р. П. Божко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-65914>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).